

amfiteater

Amfiteatrov
mednarodni znanstveni simpozij

GOVOR O (MRAČNEM) ČASU: BRECHTOVA MISEL NEKOČ IN DANES

6.–9. oktober 2026
Slovenski gledališki inštitut, Ljubljana

Vabilo k oddaji prispevkov

Bertolt Brecht je v kratkem, a izjemno pronicljivem fragmentu iz *Kupovanja medenine*, ki ga je poimenoval »Govor o času«, podal natančno analizo tedanje – ne le nemške, marveč tudi globalne – družbene situacije. V njej lik z generičnim imenom Filozof ugotavlja, da so »nepopisno zatiranje in izkoriščanje človeka po človeku, klanja v vojnah in vsakovrstna ponižanja v miru po vsem planetu postali že skoraj nekaj naravnega«. Kljub časovni oddaljenosti ta misel še vedno zveni kot izjemno aktualen komentar sodobnega časa, ki ga zaznamujejo kapitalistično izkoriščanje, nasilje nad (ne samo človeškimi) življenji, vojna in podnebna kriza. Živimo v času, ko so čedalje bolj popularne in celo tudi institucionalizirane številne regresivne, avtoritarne (mikro)politike, ki spominjajo na mračne sile preteklih dob in ki temeljijo na rasizmu, šovinizmu, nacionalizmu, ksenofobiji, transfobiji, homofobiji, seksizmu, razredni diskriminaciji, brezobzirni eksploataciji, (neo)kolonializmu, verskem fundamentalizmu, degradaciji okolja, militarizmu itn.

»Zdi se, da ne obvladujemo reči, temveč da reči obvladujejo nas,« pravi Brechtov Filozof in nadaljuje: »A ta vtis nastane samo zato, ker nekateri ljudje s pomočjo reči obvladujejo druge ljudi.« To obvladovanje in podrejanje, ki je ekonomsko, politično, ideološko itn., je navadno prikrito, mnogim nerazvidno in nerazumljivo, zato ugotavlja, da bo »potrebna veliko razmišljanja in veliko akcije, če hočemo osvetliti takšno družbeno vedenje ljudi«.

Prav zato udeležence prihodnjega *Amfiteatrovega* simpozija vabimo k premislekom o vprašanju, kakšen bi bil danes Brechtov in kakšen je lahko naš »govor o času«? Čas, o katerem govori, je »mračen« – tako zelo, da »je pogovor o drevju skoraj hudodelstvo, / ker pomeni molk o tolikerih

slabih dejanjih!» (*Za nami rojenim*). Kako nam lahko Brechtove zgodovinske izkušnje in njegove pogosto pretanjene in lucidne misli pomagajo pri razumevanju razlogov za to, da je tudi naš čas čedalje bolj »mračen«? In hkrati: kako lahko prispevamo k ustvarjanju drugačnih razmer, v katerih pogovor o drevju, gledališču, tem in onem, ne bo več hudodelstvo, saj bodo tudi časi svetlejši kot danes?

Ko je Brecht sredi dvajsetih let začel pisati gledališko igro *Joe Fleischhacker*, v kateri se je namenil raziskati uničujoče učinke kapitalizma in mehanizme, ki poganjajo finančne posle, je ugotovil, da obstoječa gledališka sredstva za kaj takega ne zadoščajo več. »Petrolej,« je lakonično izjavil v berlinskem časopisu, »zavrača pet dejanj.« »Če naš današnji svet ne ustreza več drami,« je natanko pred stotimi leti povedal svoji sodelavki Elisabeth Hauptmann, »potem tudi drama ne ustreza več svetu.« Tako je pričel razvijati »dramatiko velikih tem«: epsko gledališče. Zdi se torej, da je njegov gledališki projekt že od samega začetka zasnovan kot poskus, da se gledališče zmore odzvati na svoj najbolj neposredni zgodovinski trenutek in vanj celo tudi poseči. Simpozij bo priložnost za premislek, kakšen bi bil lahko učinkovit gledališki in/ali brechtovski odziv na naš čas, zaznamovan z neoliberalizmom in vzponom avtoritarnih politik.

Nekaj tem in vprašanj, ki jih želimo nasloviti:

- Katere težave nas pri pisanju resnice (prim. Brechtovo besedilo »Pet težav pri pisanju resnice«) spremljajo danes, v času, ko se vednost reducira na preobilje (plehkih) informacij, lažnih novic, teorij zarot, umetne inteligence in raznih manipulacij? Kaj če se je Brechtova domneva, da mora za spoznanje povsod prikrite resnice obstajati »modrost«, spremenila v svoje nasprotje in tako danes prevladuje predvsem »modrost« ignoriranja docela očitnih resnic (denimo o globalnem segrevanju, globalni prevladi milijarderjev ipd.)? Ali se je mogoče s takšnim protislovjem še soočiti s pomočjo koncepta potujitve? In kako bi lahko ljudi spodbudili, da se vrnejo k iskanju resnice ter prenehajo delovati proti svojim (domnevno) objektivnim interesom? Kakšne strategije pri tem lahko uporabljamo, tako v gledališču kot tudi v drugih prostorih javnosti – v umetnosti, politiki, teoriji, aktivizmu itn.?
- Kaj distopičnost sedanjega časa pomeni za Brechtov ideal »gledališča znanstvene dobe«, katerega družbeni kontekst danes krojijo komodifikacija vednosti, zaviranje kritičnega mišljenja, »kapitalizem nadzora« (Zuboff) ter množična uporaba družbenih omrežij (kjer se laži in predsodki širijo hitreje kot dejstva)? Kako razumeti Brechtov teoretsko-medijski optimizem v času, ko monopolistične platforme spreminjajo internet iz ultimativnega »komunikacijskega aparata« (prim. »Radio kot komunikacijski aparat«) v »aparata za distribucijo« – in nadzor?
- Kakšni sta vloga in strukturno mesto dramatike in gledališča v tako spremenjeni, visokotehnološki realnosti? »Ali gledališče [še] zmore prikazovati današnji svet,« kot se je Brecht spraševal leta 1955? Kako v tem kontekstu razumeti njegovo povezovanje »učenja« in »spoznavanja« z dramatiko in gledališčem? In kako bi lahko bili videti sodobni »učni komadi«?
- Danes si vse bolj razširjeni mikrofašizmi za vsako ceno prizadevajo ohraniti obstoječe (hegemone, dominantne in tradicionalne) oblike življenja ter nasilno zatreti vse tisto, kar imajo za tuje in drugačno. V tem kontekstu se zdi potujitveni učinek, ki deluje natanko v nasprotni smeri, saj tisto, kar je vsakdanje, domače in znano, spreminja v posebno, čudno in tuje, še posebej obetaven. Toda sodobni samodržci, tudi v okviru formalno demokratičnih režimov, svojih diktatorskih ambicij pravzaprav ne skrivajo več. Ali lahko potemtakem potujitveni učinek sploh še deluje? Ali pa perverzna domačnost takšnih grozljivih oblik vladavine zahteva nove in radikalnejše oblike potujitve?
- V *Pogovorih beguncev* Brecht ugotavlja, da je prav pregnanstvo najboljša šola dialektike, pregnanci pa najprodornejši dialektiki. Kdo so sodobni pregnanci – ne nujno samo

fizično, temveč tudi politično, ideološko, epistemološko, razredno, spolno, rasno, jezikovno itn.? Kako razumeti »figuro tujca« kot strukturno pozicijo razumevanja in izrekanja o sodobnem svetu v dramatik, poeziji, gledališču in sploh v javnosti?

- Brecht je konec dvajsetih let v besedilu »Materialna vrednost« zagovarjal stališče, da se klasikov in kanoniziranih avtorjev ne sme uporabljati pretirano spoštljivo in pietetno, saj bi jih to spremenilo v neuporaben, muzejski artefakt. Zato se bomo vprašali, kako do Brechta pristopiti na prav ta, brechtovski način. Kako danes kritično prebrati »kanoniziranega« Brechta, da bomo lahko ponovno premislili o njegovih znamenitih konceptih in se ob tem vprašali, kako te koncepte uporabiti v sodobnih gledaliških, literarnih in drugih umetniških praksah ter s kakšnimi učinki? In ne nazadnje, kakšna bi lahko bila materialna vrednost njegovega gledališkega in epistemološkega projekta za sodobni čas?

Na simpoziju bomo tako raziskovali razmerja med umetnostjo (gledališčem, dramatik, literaturo ...) in sodobnim družbenim in političnim kontekstom ter odkrivali potencialne gledališke in druge taktike, ki bi zmogle slediti Brechtovi maksimi iz *Ukrepa* in *Kupovanja medenine*: »Spremenite svet, svet to potrebuje!« Prav zato vabimo k oddaji predlogov za predstavitve, ki bodo spodbudile simpozijske razprave o Brechtu skozi širok spekter konceptualnih aparatov in odprto epistemološko polje različnih teoretskih pristopov – od filozofskih, socioloških, teatroloških in filoloških do dekolonialnih, feminističnih, ekoloških, kvirovskih in drugih. Namen simpozija je, da ob Brechtu in ob vprašanjih, ki jih odpira »Govor o času«, premislimo ne le o njegovem, temveč tudi o našem, sodobnem, »mračnem času«.

Reference

- Brecht, Bertolt. *Kupovanje medenine / Mali organon za gledališče*. Prev. Mojca Kranjc. Ljubljana: Založba /*cf., 2026.
- Brecht, Bertolt. *Za nami rojenim*. Prev. Ervin Fritz. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.
- Brecht, Bertolt. *Werke. Große kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe*. Berlin: Aufbau in Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1989–1998.
- Brecht, Bertolt. »Unsere Hoffnung heute ist die Krise«. *Interviews 1926–1956*. Ur. Noah Willumsen. Berlin: Suhrkamp, 2023.
- Fisher, Max. *The Chaos Machine. The Inside Story of How Social Media Rewired Our Minds and our World*. New York: Little, Brown and Company, 2022.
- Hao, Karen. *Empire of AI. Dreams and Nightmares in Sam Altman's OpenAI*. New York: Penguin Press, 2025.
- Kebir, Sabine: *Ich fragte nicht nach meinem Anteil: Elisabeth Hauptmanns Arbeit mit Bertolt Brecht 2*. izdaja. Berlin: Aufbau, 2006.
- Srnicek, Nick. *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 2017.
- Zuboff, Shoshana. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. London: Profile Books, 2019.

Vabimo vas, da se nam pridružite s prispevki o temah in vprašanjih, ki smo jih izpostavili v predstavitvenem besedilu – in tudi z drugimi, za katere menite, da odpirajo pomembna vprašanja o pomenu Brechtove misli za današnji čas – na mednarodnem znanstvenem simpoziju, ki bo potekal v Ljubljani od 6. do 9. oktobra 2026. Delovni jezik simpozija bo angleščina, manjši del programa bo tudi v slovenščini. Predvideni čas za prispevek je 20 minut, za razpravo pa 10 minut.

Povzetek in naslov prispevka (do 250 besed) **s kratkim življenjepisom** (do 120 besed) **v slovenščini in angleščini** pošljite najpozneje do **3. aprila 2026** na elektronski naslov amfiteater@slogi.si. Na ta naslov se lahko obrnete tudi z morebitnimi dodatnimi vprašanji. Do 24. aprila 2026 vam bomo sporočili, ali je vaš prispevek sprejet v program simpozija.

Avtorji bodo povabljeni, da na podlagi prispevkov napišejo članke, ki bodo objavljeni v prvi številki revije *Amfiteater* v letu 2027. Vsi članki bodo pred objavo recenzirani.

Vodji simpozija: Aldo Milohnič in Jakob Ribič

Pripravljalni odbor: Aldo Milohnič, Maja Murnik, Jakob Ribič, Tomaž Toporišič, Gašper Troha, Markus Wessendorf in Noah Willumsen

Kontakt:

Maja Murnik

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI)

Mestni trg 17, 1000 Ljubljana, Slovenija

E: amfiteater@slogi.si

Simpozij organiziramo:

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je nacionalni javni zavod, ustanovljen leta 2014 kot pravni naslednik Slovenskega gledališkega muzeja. Poslanstvo inštituta je razvoj gledališke kulture in promocija gledališke umetnosti, ki se uresničujeta z raziskovanjem, preučevanjem, interpretiranjem, promoviranjem, ohranjanjem, dokumentiranjem ter predstavljanjem slovenske gledališke kulture, gledališke dediščine in gledališke umetnosti v slovenskem in mednarodnem prostoru.

Akademija za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani (UL AGRFT) opravlja izobraževalno, umetniško in raziskovalno delo v polju gledališča, radia, filma in televizije. Od ustanovitve leta 1945 do leta 1975 je delovala kot samostojni visokošolski zavod z rektorjem, nato pa je postala članica ljubljanske univerze.

Amfiteater je znanstvena revija, ki objavlja izvirne članke s področja scenskih umetnosti v širokem razponu od dramskega gledališča, dramatike, plesa, performansa do hibridnih umetnosti. Avtorji in avtorice lahko analizirajo oblike in vsebine umetnin ter umetnostnih pojavov s področja scenskih umetnosti, njihovo zgodovino, sedanost in prihodnost ter razmerje do drugih umetnostnih področij in širšega (družbenega, kulturnega, političnega ...) konteksta.

V sodelovanju z:

Arhivom Bertolta Brechta (Bertolt-Brecht-Archiv, Akademie der Künste, Berlin),
<https://www.adk.berlin/en/archives/archives-departments/bertolt-brecht-archiv/>

Mednarodnim Brechtovim društvom (International Brecht Society),
<https://ibs.wildapricot.org/>

Goethe-Institutom Ljubljana,
<https://www.goethe.de/ins/si/sl/index.html>

amfiteater

sl()gi SLOVENSKI
GLEDALIŠKI
INŠTITUT

AGRFT

UNIVERZA V LJUBLJANI
Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

AKADEMIE DER KÜNSTE

International Brecht Society (IBS)

Simpozij pripravljamo v okviru raziskovalnega programa UL AGRFT Gledališke in medumetnostne raziskave (P6-0376), ki ga sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) iz državnega proračuna.

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije